

Анотація

Цал-Цалко Ю. Ю. Судове рішення про поділ спільного майна подружжя як результат розгляду справи. — Стаття.

У статті розглянуті особливості рішення суду у справах щодо поділу спільного майна подружжя, а саме, перелічені вимоги, яким має відповідати рішення суду, послідовно досліджується зміст рішення суду як акта правосуддя та процесуального документа, висвітлюються особливості основних частин судового рішення, а також містяться положення відносно законної сили рішення суду у справах даної категорії.

Ключові слова: судове рішення, подружжя, спільне майно, поділ майна, зміст судового рішення, законна сила рішення суду.

Summary

Tsal-Tsalko Y. Y. Judgement on common property division of a couple as the result of case study. — Article.

The article considers the peculiarities of the judgement in cases concerning common property division of a couple, and exactly the enumerated requirements, to which the judgement must correspond; the content of the investigation of the court as the administered justice and the procedural document sequentially; the peculiarities of the main parts of the judgement are dedicated; also the regulations on the legacy of the judgement in cases of this criteria.

Keywords: judgement, couple, common property, division of the property, content of the investigation of the court, legacy of the judgement.

УДК 342.726-053.2

О. В. Темченко

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Функціональний апарат сучасної держави є одним з актуальних питань державознавства, зважаючи на те, що саме через нього виявляється сутність та соціальне призначення держави. Серед інших функцій держави особливо пильна увага сьогодні приділяється соціальній її функції, тісно пов'язаній з такими поняттями, як «соціальна держава», «соціальна політика», «соціальні права людини», «соціальне право».

Проблематика соціальної держави, започаткована Лоренцем фон Штайном у середині XIX ст., сьогодні активно розробляється вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких О. В. Скрипнюк, І. Я. Яковюк, О. З. Панкевич, А. О. Сіленко, Л. О. Четверікова, С. В. Калашников, В. П. Мілецький, В. О. Торлопов, О. В. Шкітін та ін. З'явилися також перші монографічні дослідження соціальної функції держави [1, 2].

За допомогою соціальної функції здійснюється зняття або пом'якшення соціальних суперечностей шляхом використання цивілізованих засобів їх вирішення; забезпечення людині належних умов життя за допомогою гарантування певного обсягу благ за рахунок держави [1, 3].

Відмітною рисою указаних досліджень є акцент в адресації соціальної функції держави переважно категоріям працюючого та непрацездатного за

віком або станом здоров'я населення. Більшістю дослідників соціальна функція держави зводиться до забезпечення соціальних прав працівників та надання матеріальної допомоги особам, які з об'єктивних причин не можуть заробити собі на прожиток. Число категорій осіб, які претендують на особливу увагу з боку держави, невпинно зростає, тоді як економічно-фінансові можливості будь-якої держави не безмежні. Тому необхідно виявити чинники, передусім, напрями подальшого розвитку, соціальної функції сучасної держави.

На сьогодні за межами досліджень соціальної функції держави досі залишається важлива суспільна категорія її адресатів — діти. Практично цей сегмент соціальної функції держави знайшов лише побіжне висвітлення в окремих працях з політології та загальнотеоретичної юриспруденції [3, 4]. Проте від того, як реалізується соціальна функція держави щодо підростаючого покоління, залежить майбутнє кожної країни, що й обумовлює актуальність дослідження соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини та звернення до неї у цій статті.

Загальнобов'язковий міжнародний стандарт — Конвенція ООН про права дитини — встановлює основоположний принцип державної та суспільної політики у сфері захисту прав дітей: «В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними або приватними установами, які займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними або законодавчими органами, першочергова увага приділяється найкращому забезпеченню інтересів дитини» [5, ч. 1 ст. 3]. На національному рівні цей принцип знаходить свій прояв у тому, що охорона дитинства в Україні законодавчо визначена як стратегічний загальнонаціональний пріоритет [6, преамбула закону].

Правові принципи реалізації соціальної функції Української держави щодо дітей закладені Конституцією України (ст. 51), Конвенцією ООН про права дитини (набула чинності для України з 27 вересня 1991 р.), Європейською соціальною хартією 1961 р. (переглянута у 1996 р., ратифікована Україною 14 вересня 2006 р.), Законом України «Про охорону дитинства» (26 квітня 2001 р.). Зокрема, останній з названих законодавчих актів встановлює основні засади державної політики у сфері охорони дитинства.

Система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає:

— визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері;

— забезпечення належних умов для охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

— проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства;

— встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди [6, ст. 4].

Згідно з указаним Законом основні засади охорони дитинства та державну політику у цій сфері визначає Верховна Рада України шляхом затвердження відповідних загальнодержавних програм.

На сьогодні такою загальнодержавною програмою є «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року, затверджений Верховною Радою України 5 березня 2009 р. [7]. Вона вироблена на основі Підсумкового документа Спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН «Світ, сприятливий для дітей» (підписаний Україною 10 травня 2002 р.).

Програмою визначено такі основні напрями реалізації Конвенції ООН про права дитини: 1) охорона здоров'я та формування здорового способу життя дітей; 2) освіта; 3) культурний і духовний розвиток дитини; 4) захист прав дітей різних категорій; 5) підвищення ролі територіальної громади у вирішенні питань захисту прав та розвитку дітей; 6) участь дітей у житті суспільства; 7) міжнародне співробітництво.

На нашу думку, «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року є нормативно-програмною основою реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини. Визначені ним напрями реалізації Конвенції ООН про права дитини за своєю природою є заломленням у категоріях національної системи права основоположних принципів Конвенції та підрозділами (підфункціями) і способами реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини.

Так, охорона здоров'я та формування здорового способу, забезпечення доступу дітей до освіти, культурного та духовного розвитку дитини, захисту прав дітей різних категорій та участі дітей у житті суспільства являють собою підфункції соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини, тоді як підвищення ролі територіальної громади та міжнародне співробітництво являють собою засоби реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини.

Виходячи з норм законів України «Про охорону дитинства» та «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» зміст соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини є таким: забезпечення належних умов для виживання, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку, соціалізації дітей.

Для повної характеристики соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини необхідно виявити її форми — однорідну за своїми зовнішніми ознаками діяльність органів держави у реалізації її функцій [2, 66]. Їх доцільно, у відповідності з усталеними теоретичними положеннями, систематизувати за основними зовнішніми ознаками на правові та організаційні, а правові, у свою чергу, — на правотворчу, виконавчу, судову, контрольно-наглядову [3, 60].

На сьогодні правотворчий сегмент реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини представлений низкою законодавчих актів, серед яких виокремлюються закони та підзаконні акти. По-перше, це закони України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Значною мірою вони відповідають принципам Конвенції про права дитини, факультативним протоколам до неї та Європейській соціальній хартії. По-друге, це низка указів президента України, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих актів Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту.

Особливим різновидом правотворчої форми реалізації соціальної функції держави у сфері захисту прав дитини є програмне регулювання, хоча навряд чи можна погодитись з російською дослідницею О. В. Бутько, на думку якої саме через програми найбільш послідовно проявляється організаційна роль держави у цій сфері [8, 32]. На наш погляд, програмне регулювання є важливим засобом нормотворчої та управлінської діяльності сучасної держави, але лише в тому випадку, коли програма неухильно виконується усіма, і передусім державними, суб'єктами, за неї відповідальними. В іншому випадку, а невиконання державних програм стало уже недоброю традицією, програма перетворюється лише на політичну декларацію і втрачає свої нормативні властивості.

Виконавча форма реалізації функції захисту прав дитини полягає, перш за все, у створенні та ефективному функціонуванні системи органів та установ, які реально мають здійснювати заходи, започатковані законодавством. Різні аспекти здійснення соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини покладаються на Кабінет Міністрів України (зокрема, координуюча та розпорядча діяльність), Міністерство охорони здоров'я, Міністерство освіти і науки, Міністерство праці та соціальної політики, держадміністрації та ін. Адміністрування щодо питань соціальної політики держави у сфері захисту прав дітей здійснюється Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, на місцевому — службами у справах дітей. Разом із тим системі державних органів, що працюють у цій сфері, бракує завершеності та збалансованості. Очевидним є переважання адміністративно-управлінських засад в організаційному забезпеченні політики держави щодо дітей, певне дублювання органів і служб у справах дітей на місцевому рівні (районних, міських рад та обласних та районних держадміністрацій), на що уже вказували дослідники проблеми [4, 70, 122, 126]. Соціальна функція поки що слабо представлена в діяльності правоохоронних органів, які зберігають свій переважно каральний характер.

Судова система України поки що не має спеціалізованих ювенальних судів для розгляду справ неповнолітніх-правопорушників та неповнолітніх-жертв правопорушень, що ускладнює соціальний та правовий захист цих категорій дітей. Відсутня також посада Уповноваженого з прав дитини, який в усіх краї-

нах Європи виконує важливу контрольну функцію у сфері захисту прав дитини. На необхідність запровадження такої посади в Україні не раз звертали увагу міжнародні організації, що працюють у сфері захисту прав дитини.

Правові форми реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини тісно переплітаються з організаційними формами. Під організаційними формами реалізації функцій держави розуміють однорідну за своїми зовнішніми ознаками діяльність держави, яка не спричиняє правових (юридичних) наслідків. Серед них слід відмітити діяльність держави по підготовці кадрів, що забезпечують виконання соціальної функції у сфері захисту прав дитини, збирання та аналіз інформації щодо стану захисту прав дитини, виховну та інформативну роботу, спрямовану на утвердження в суспільстві ідей цінності прав дитини та необхідності соціального захисту дітей.

Чи не найбільшою проблемою реалізації соціальної функції держави у сфері захисту прав дитини є відсутність чіткої позиції щодо її фінансування. Зазначимо, що Європейський кодекс соціального забезпечення (поки що Україною не ратифікований) містить чіткі настанови щодо, принаймні, обсягів державної допомоги дітям. Види соціальної допомоги покладаються на розгляд держави: або періодичні виплати, або комбінація періодичних виплат, податкових та інших пільг, а також соціальних послуг сім'ям з дітьми [10, ст. 47]. Загалом витрати на допомогу дітям мають бути не менше ніж 1,5% ВВП або 3% мінімального або середнього заробітку робітника, помноженого на загальну кількість захищених осіб [10, ст. 49]. Натомість в Україні протягом декількох років поспіль фінансування «дитячих» програм та законів було недостатнім, аж до виключення ряду видаткових позицій з Державного бюджету.

Отже, серед форм реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини правотворча форма поки що переважає (але при цьому багато положень «дитячого» законодавства залишаються декларативними), тоді як виконавча, судова та контрольна форми реалізації функцій держави у цій сфері потребують суттєвої активізації. Соціальна функція держави у сфері захисту прав дитини вимагає не тільки визнання її пріоритетом державної політики, але й реального змістовного наповнення, передусім, відповідними державними коштами.

Література

1. Родионова О. В. Социальная функция современного государства : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 — «Теория и история государства и права ; История учений о праве и государстве» / О. В. Родионова. — М., 2007. — 42 с.
2. Бермічева О. В. Соціальна функція держави в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. В. Бермічева ; Нац. уп-т внутр. справ. — Х., 2002. — 191 с.
3. Крестовська П. М. Охорона дитинства як функція правової соціальної держави // Вісник Луганської академії внутрішніх справ. — 2004. — Спец. вип., присвяч. 10-й річниці ЛАВС : у 5 ч. — Ч. 4. — С. 58–64.
4. Цибуліца І. В. Державна політика у сфері забезпечення захисту прав дитини в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / І. В. Цибуліца. — Х., 2006. — 224 арк.
5. Конвенція про права дитини : ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листоп. 1989 р. ; набула чинності для України 27 вересня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg_995_021.

6. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14>.
7. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Закон України від 5 берез. 2009 року № 1065-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 29. — Ст. 395.
8. Бутько О. В. Правовий статус ребенка: теоретико-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. В. Бутько. — Краснодар, 2004. — 241 с.
9. Про затвердження плану заходів з виконання у 2010 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2009 р. № 1263-р // Урядовий кур'єр. — 2009. — 4 листоп.
10. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) від 06.11.1990 (ETS N 139) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_651.

Анотація

Темченко О. В. Соціальна функція Української держави у сфері захисту прав дитини. — Стаття.

У статті проаналізовані значення, принципи, різновиди, способи та форми реалізації соціальної функції Української держави у сфері захисту прав дитини. Зроблений висновок про достаток законодавче забезпечення цієї функції. Натомість виконавча, судова та контрольна форми реалізації соціальної функції держави у сфері захисту прав дитини потребують удосконалення, як і їх фінансове забезпечення.

Ключові слова: соціальна функція держави, загальнодержавна програма, форми реалізації функцій держави, дитина.

Summary

Temchenko O. V. The Social Function of the Ukrainian State in the Field of Defence of Children' Rights. — Article.

Values, principles, varieties, methods and forms of realization of social function of the Ukrainian state in the field of defence of children' rights is analyzed in the article. The conclusion about the sufficient legislative providing of this function is done. But executive, judicial and control forms of realization of social function of the state in the field of defence of children' rights need improvement, as well as their financial providing.

Keywords: social function of the state, national program, forms of realization of functions of the state, child.

УДК 342.721:347.174

О. В. Ткаля

ОСОБИСТА ТА КОЛЕКТИВНА НЕДОТОРКАНИСТЬ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ПРАВОВОГО ІМУНІТЕТУ

Дослідження внутрішніх форм правових імунітетів повинно здійснюватися на підставі визнання того, що правові імунітети виступають особливою формою правових виключень, а тому визначення їх загальних і спеціальних характеристик, встановлення особливостей реалізації в процесі регулювання суспільних відносин є значимим для юридичної науки.

Однією з найбільш поширених форм правового імунітету виступає недоторканність, яка може поширюватися як на індивідуальних суб'єктів, так і колек-